

УДК 343.9
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2023.14>

С. В. Степаненко
orcid.org/0000-0002-9801-1394
доктор наук з державного управління,
професор кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОГО РЕЖИМУ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ КОРДОН УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Учасники зовнішньоекономічної діяльності зобов'язані переміщувати товари через митний кордон шляхом поміщення товарів в один із митних режимів, передбачених Кримінально-процесуальним кодексом України. Вони мають право вибору митного режиму. За їх застосуванням один митний режим може бути замінений іншим за умови дотримання вимог того чи іншого митного режиму. Товари можуть бути розміщені тільки згідно з правилами, встановленими в МК України.

У зв'язку з викладеним, а також враховуючи те, що адміністративно-правове регулювання митних режимів завжди було і залишається принципово важливим аспектом митної справи, виникає необхідність осмислення теоретичних положень щодо митних режимів, визначених у новому Зн. України та визначити подальші напрями вдосконалення митного законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Митний режим та його складові певною мірою були предметом науково-теоретичних досліджень таких учених, як: Б. Габрічідзе, О. Гребельник, В. Драганов, С. Ківалов, О. Козирін, В. Науменко, П. Пашко, К. Сандровський та ін.

В Україні чітко простежується відсутність належної регламентації одного з найважливіших правових інститутів – митних режимів. **Метою статті** є спроба заповнити цю прогалину.

Чине законодавство, у тому числі й Митний кодекс України, не відповідають сучасному стану митної політики і митної справи, мають багато прогалин, що стримує розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств і як наслідок – економічних відносин нашої держави з іншими країнами світу.

Більшість важливих питань щодо митної діяльності, застосування митних режимів урегульовано лише підзаконними відомчими актами, які не зрідка вступають у колізію із законодавчими і мають сумнівну юридичну силу.

Виклад основного матеріалу. Адміністративно-правова система є специфічним інститутом державного управління, який має забезпечити управління в особливих і виняткових ситуаціях, коли з боку держави потрібні додаткові зусилля для підтримки нормального стану.

Управління державою в таких умовах здійснюється завдяки особливим адміністративно-правовим процедурам. Водночас збільшується обсяг адміністративно-правової організації, розширюється сфера адміністративного впливу органів виконавчої влади, що в свою чергу призводить до дещо звуження правового статусу громадян, обмеження сфери дії. своїх особистих прав і свобод.

Кожна правова адміністративна система складається з ряду елементів, які визначають її структуру: цілі правової адміністративної системи; юридично-адміністративний метод, який ґрунтується на принципах влади і підпорядкованості, обов'язкового типу організації і виражається в юридичній нерівності суб'єктів правовідносин; сукупність встановлених законом правил діяльності, дій чи поведінки громадян, юридичних осіб, державних органів та їх службовців, здійснення ними своїх прав у певних ситуаціях (умовах), тобто «правила внутрішнього розпорядку»; спеціальні служби державного управління («органи системи»), на які покладено завдання реалізації мети правово-адміністративної системи; Часові та просторові рамки правової адміністративної системи. Ці елементи дають змогу розрізнити в структурі адміністративно-правових систем два взаємопов'язані аспекти – змістовний і формальний.

Особливе місце в системі адміністративно-правових систем, до яких належать правові системи про воєнний і надзвичайний стан, а також про зони надзвичайної екологічної ситуації, посідають норми про надзвичайні ситуації. Ці системи характеризуються особливим характером реалізованих системних заходів, які потребують ретельної нормативної організації.

Мета застосування того чи іншого надзвичайного режиму є основним критерієм розмежування цих видів правових режимів. У групі режимів надзвичайної ситуації виокремлено режим «особливий стан», засоби якого за суворістю та обсягом правових обмежень значно поступаються засобам надзвичайного стану та недостатні для оголошення останнього. На землях, які зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, створено особливий правовий режим.

Порядок доступу до відомостей, що становлять державну таємницю, визначається правовою адміністративною системою конфіденційності. Державний суверенітет України в економічній сфері гарантується правовим режимом виключної (морської) економічної зони України. Правовий режим спеціальної економічної зони визначає частину території України, на якій встановлено і діє спеціальний правовий режим господарської діяльності та порядок застосування і дії законодавства України.

Безпека держави також забезпечується завдяки системі охорони державного кордону, яка складається з «підсистем» державного кордону України, системи кордонів і порядку в пунктах пропуску через державний кордон України.

Економічні кордони та національна безпека України захищені системою митних правил. Митна система — це постійно діюча загальнодержавна система переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України. Наявність у структурі митної системи спеціальних «правил», «правил порядку» та інших елементів дозволяє розглядати її як один із видів адміністративно-правового режиму.

Найосновнішим поняттям у митному праві є поняття «митна справа», яке має велике значення у визначенні митної політики як складової зовнішньої та внутрішньої політики держави. Структура митного питання складається з таких елементів: митна політика; митне регулювання; переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон; митні правила; митні платежі; митне оформлення; митний контроль; валютний контроль; митні пільги; ведення митної статистики; Боротьба з контрабандою та іншими порушеннями митних правил і застосування заходів відповідальності за ці злочини; служба в митних органах тощо. Справедливо, що митна політика визначена найважливішою складовою митної справи.

Митні правила являють собою складний правовий інститут зі специфічним змістом і структурою, що забезпечує регулювання суспільних відносин, пов'язаних з переміщенням товарів та інших речей через митний кордон держави фізичними та юридичними особами. Інститут митних систем охоплює такі відносини:

- щодо встановлення загальних правил митного регулювання;
- між різними гілками виконавчої влади, а також між різними ланками Державної митної служби України щодо порядку застосування митних правил;
- між митними органами, фізичними та юридичними особами у зв'язку з переміщенням товарів та інших матеріалів через митний кордон України;

– у зв'язку з володінням, користуванням і розпорядженням товарами та іншими речами, які переміщуються через митний кордон України;

– щодо захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, які переміщують через митний кордон товари та інші матеріали [3].

Принципи митних режимів – Це основні ідеї, які відображають закономірності економічних відносин, пов'язаних з процесом переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України, і є основою для подальшого розвитку митного законодавства у цій сфері. До загальних принципів митного регулювання належать: верховенство права; пріоритет прав людини і громадянина; дотримання прав підприємств, установ, організацій та об'єднань громадян; Рівне право фізичних та юридичних осіб на ввезення в Україну та вивезення з її території товарів та інших речей.

Митні системи являють собою складний правовий інститут, який поєднує в собі норми різних галузей права: митного, адміністративного, цивільного, податкового тощо. Складність митних систем визначається також тим, що вони виконують свою функцію за допомогою поєднання адміністративних, правових, цивільно-правових, тарифних і нетарифних методів регулювання.

Правовий інститут «Митні правила» – це система правових норм, що регулюють відносини: які складаються в процесі переміщення товарів та інших речей через митний кордон України; у зв'язку з володінням, користуванням і розпорядженням товарами та іншими речами, які переміщуються через митний кордон України; які мають безпосереднє відношення до зазначених відносин (забезпечення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб під час переміщення товарів та інших речей, відповідальність за порушення норм митних правил тощо).

Загальний митний режим – це постійно діюча система державного рівня, яка визначає принципи порядку переміщення через митний кордон України товарів, транспортних засобів та інших матеріалів.

За допомогою спеціальних митних правил встановлено певний порядок переміщення товарів через митний кордон України; умови його розташування та дозволеного використання на митній території (або за її межами); права та обов'язки бенефіціара митного режиму; У деяких випадках також вимоги до окремих товарів і правовий статус особи, яка їх переміщує через митний кордон.

Види митних режимів: експорт, реекспорт, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, імпорт, реімпорт, транзит, переробка на митній території, переробка за межами митної терито-

рії, вільна митна територія, магазин безмитної торгівлі, митний склад, відмова. на користь держави і знищення.

Критеріями розмежування приватних митних режимів є: походження товарів, на які поширюється митний режим; напрямок руху вантажів і транспортних засобів; сплачувати митні платежі або встановлювати пільги щодо їх сплати; правила користування, володіння та розпорядження товарами та іншими матеріалами, що підлягають митному режиму; тривалість перебування за системою; Стан товару після завершення митного оформлення та ін.

Товари, транспортні засоби та інші матеріали переміщуються через митний кордон України під митним контролем і підлягають митному оформленню. Митний контроль здійснюється з метою забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх посадовими особами, а також громадянами порядку переміщення товарів та інших матеріалів через митний кордон України. Митне оформлення здійснюється посадовими особами митних органів з метою забезпечення митного контролю та із застосуванням засобів державного регулювання товарів та інших предметів, що ввозяться на митну територію України, вивозяться за її межі та транзитом через територію України.

Митний контроль можна класифікувати на види відповідно до:

а) його об'єкт – для митного контролю товарів, митного контролю транспортних засобів, митного контролю інших об'єктів;

б) відправлення товарів (із заявленого митного режиму) – для експортного, імпортного контролю та контролю за доставкою товарів транзитом.

Митні органи також здійснюють документальний (за документами, наданими декларантом) та фізичний контроль (відповідність дозволених декларантом відомостей про товари, що фактично перевозяться).

Формами митного контролю є: Перевірка необхідних документів. Митний огляд (огляд транспортних засобів, товарів та інших речей, особистий огляд), переогляд, облік предметів, що переміщуються через митний кордон України, а також інші форми, застосування яких не суперечить законодавству України.

Митне оформлення – це дії посадових осіб митних органів, які здійснюються в установленій послідовності та спрямовані на забезпечення виконання чинного законодавства, встановленого порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, у тому числі дотримання не – заходи тарифного регулювання при розміщенні товарів і транспортних засобів у відповідний митний режим.

Митне оформлення проходить в чотири етапи:

1) «акредитація»;

2) «Забезпечити заходи тарифного регулювання»;

3) «Забезпечити процедури нетарифного регулювання»;

4) Повне розмитнення.

Залежно від обраного суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності митного режиму кожен із перелічених етапів митного оформлення може бути змінений або доповнений.

Декларування – повідомлення учасниками зовнішньоекономічної операції митному органу.

До приватного (правово-організаційного) права – створення спеціальних державних органів і недержавних структур, які забезпечують за допомогою специфічних засобів, технологій і форм роботи захист законних прав та інтересів громадян.

До прямих форм (засобів) забезпечення прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб у сфері митних відносин належать право оскарження дій чи бездіяльності митних органів та їх працівників; адміністративний контроль з боку вищих митних органів; прокурорський нагляд; право звернутися за допомогою до адвоката (або іншого фахівця в галузі права); Право на отримання допомоги (уповноважених) митних брокерів тощо [4].

Адміністративну відповідальність за переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем, слід розглядати як вид юридичної відповідальності, що виражається у встановленні ст. 482 Митного кодексу України щодо суспільно значущого обов'язку особи дотримуватись митних правил; У разі порушення встановленого правила на особу може бути накладено адміністративне стягнення за рішенням районної чи районної у місті, міста чи міста на підставі протоколу, складеного в установленому порядку посадовими особами митного органу.

Ознаками адміністративної відповідальності за переміщення через митний кордон України поза митним контролем товарів комерційного призначення є: Підставою для застосування є вчинення особою, визначеною ст. 482 Митного кодексу України; Вчинення особою такого діяння порушує встановлений громадський порядок, а також положення чинних митних правил; внаслідок вчиненого для особи настають негативні наслідки у вигляді адміністративного стягнення; До відповідальності може бути притягнута фізична особа, яка досягла шістнадцяти років; Постанова про притягнення особи до відповідальності приймається на підставі протоколу, складеного в установленому порядку посадовою особою митного органу.

Провадження у справі про переміщення чи дії, спрямовані на переміщення через митний кордон України товарів комерційного призначення поза митним контролем, є підвидом провадження у справах про порушення митних правил, тому порядок їх здійснення регулюється нормами Митного кодексу України.

Структурно провадження у справі про переміщення чи дії, спрямовані на переміщення через митний кордон України товарів комерційного призначення поділяється на кілька стадій:

- 1) виявлення факту порушення;
- 2) Позов подано посадовою особою митниці.
- 3) вирішення справи в суді;
- 4) оскарження постанови про зняття адміністративної відповідальності;
- 5) Виконання рішення. Кожна з цих стадій включає логічно обумовлену сукупність дій, спрямованих на встановлення об'єктивної істини про вчинене.

Наявність складу злочину із суміжними ознаками може бути як наслідком диференціації юридичної відповідальності, так і наслідком порушення юридичної техніки під час правотворчого процесу. Під час характеристики діяння необхідно звернути увагу на конструкцію самої норми, оскільки склад злочину завжди чітко оформлений у нормативно-правовому акті, враховуючи те, що розмежування на основі Нематеріальна ознака суспільної небезпеки є абстрактною, залежить від суб'єктивного сприйняття особи. Склад злочину та його межі мають бути визначені за наявністю чи відсутністю певних офіційних посилань.

Висновки та перспективи подальших розвідок у зазначеному напрямку. Для кваліфікації закону за ст. 482 Митного кодексу України, необхідно виявити предмет як доказ утворення цього злочину.

Ознаки предмета злочину поділяються на групи: фізичні (істотні чи неістотні, кількість, якість, стан, форма, значення, функціональне призначення, приналежність), юридичні (відображають його правові ознаки в частині порушення митних правил: наявність вчиненого порушення митних правил щодо конкретних матеріальних цінностей; пряме законодавче визначення; причетність до цього злочину; зв'язок із суб'єктом злочину).

Об'єктивна сторона переміщення чи дій, спрямованих на переміщення через митний кордон України поза митним контролем комерційних товарів, визначається формальним складом даного виду адміністративного правопорушення та характеризується такими ознаками:

- 1) діяння: рух або дії, спрямовані на переміщення товарів або транспортних засобів комерційного призначення;

- 2) місце оформлення дозволу: митний кордон України;

- 3) Комісійний спосіб: поза місцезнаходженням митного органу, поза встановленим для нього робочим часом, без проведення митних процедур, з незаконним звільненням від митного контролю.

Враховуючи викладене, під рухом або діями, спрямованими на переміщення товарів чи транспортних засобів комерційного призначення, слід розуміти переміщення або спробу переміщення за межі пункту пропуску.

Література

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 32. Ст. 1175.
2. Митний кодекс України від 11 липня 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 38–39. Ст. 288.
3. Коментар до Митного кодексу України / за ред. П. В. Пашка. К. : Юстініан, 2004. 736 с.
4. Митний кодекс України : наук.-практ. коментар / А. Т. Комзюк, О. О. Погребний, Р. А. Калюжний та ін. К. : Всеукр. асоц. видавців «Правова єдність», 2008. 757 с.
5. Про внесення змін до Податкового та Митного кодексів України щодо узгодження їх окремих норм : Закон України від 7 червня 2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 51. Ст. 20–34.
6. Anderson B. *The City in Transgression. Human Mobility and Resistance in the 21st Century*. Routledge, 2020. 230 p.
7. *Transnational Crime and the Developing World: report from Global Financial Integrity*. March. 2017. URL: <http://qoo.by/21V1>

Анотація

Степаненко С. В. Правове регулювання митного режиму переміщення товарів через кордон України. – Стаття.

Розглядаються питання безпосередньо пов'язані із необхідністю вдосконалення механізму правового регулювання системи адміністративно-правових режимів, зокрема, митних у митній сфері.

Аналіз чинного законодавства України свідчить про те, що в цілому проблема застосування адміністративно-правових режимів на сьогодні в Україні вирішена. Їх загальні правові засади визначені Конституцією України, знаходять своє подальше закріплення у спеціальних законах та інших нормативно-правових актах. Але цього не можна сказати про окремі види адміністративно-правових режимів, наприклад, про режими у сфері митно-правових відносин.

Досліджено основні адміністративно-правові режими, – це встановлена у законодавчому порядку система норм, спрямованих на забезпечення державного суверенітету, підтримання громадського порядку, охорони суспільної безпеки, нормального існування всіх життєво важливих інституцій держави та суспільства за допомогою адміністративно-правових засобів регулювання та спеціально створених служб і органів державного управління.

Наявність відокремленої спільності взаємопов'язаних норм права, які регулюють зазначені суспільні відносини, дозволяють виділити інститут адміністративного права – «адміністративно-правові режими».

До сфери регулювання митних режимів відноситься більш вузька група суспільних відносин порівняно з інститутом «адміністративно-правові режими» – це встановлення порядку переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України.

Тому митні режими, як і інші види адміністративно-правових режимів, потрібно розглядати як підінститут галузі адміністративного права.

Визначено, що для галузі адміністративного права характерна наявність правових режимів, які належать до сфери державного управління.

Їх специфіка проявляється в особливому порядку виникнення і формування змісту прав та обов'язків учасників адміністративно-правових відносин і їх здійснення, у наявності відповідних санкцій, у специфічних засобах реалізації, а також у дії єдиних принципів і загальних положень, що поширюються на дану сукупність правових норм.

Ключові слова: адміністративне право, митний режим, правове регулювання, переміщення товарів, митний кордон.

Summary

Stepanenko S. V. Legal regulation of the customs regime of movement of goods across the border of Ukraine. – Article.

The issues under consideration are directly related to the need to improve the mechanism of legal regulation of the system of administrative and legal regimes, in particular, customs in the customs sphere.

The analysis of the current legislation of Ukraine shows that, in general, the problem of the application of administrative and legal regimes has been solved in Ukraine today. Their general legal principles are determined by the Constitution of Ukraine, and are further consolidated in special laws and other normative

legal acts. But this cannot be said about certain types of administrative-legal regimes, for example, regimes in the field of customs-legal relations.

The main administrative-legal regimes were studied, which is a system of norms established in the legislative order aimed at ensuring state sovereignty, maintaining public order, protecting public safety, and the normal existence of all vital institutions of the state and society with the help of administrative-legal means of regulation and specially created services and state administration bodies.

The existence of a separate community of interrelated legal norms that regulate the specified social relations allows us to distinguish the institution of administrative law – “administrative-legal regimes”. The sphere of regulation of customs regimes includes a narrower group of social relations compared to the institution of “administrative and legal regimes” – this is the establishment of the order of movement of goods and other objects across the customs border of Ukraine.

Therefore, customs regimes, like other types of administrative-legal regimes, should be considered as a sub-institute of the field of administrative law.

It was determined that the field of administrative law is characterized by the presence of legal regimes that belong to the sphere of public administration.

Their specificity is manifested in the special order of emergence and formation of the content of rights and obligations of participants in administrative-legal relations and their implementation, in the presence of appropriate sanctions, in specific means of implementation, as well as in the operation of uniform principles and general provisions that apply to a given set of legal norms

Key words: administrative law, customs regime, legal regulation, movement of goods, customs border.